

فرهنگ‌سازی ناگهانی

میزگردی دانش‌آموزی دربارهٔ ورود واژه‌های نو به کتاب‌های درسی زیست‌شناسی

اشاره

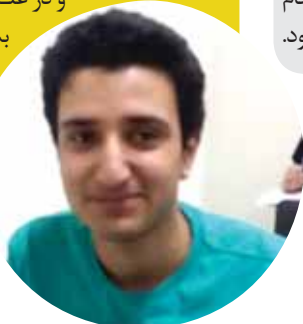
در میزگرد مختصر ذیل نظر چند دانش‌آموز را دربارهٔ ورود ناگهانی نوواژه‌ها به کتاب‌های درسی زیست‌شناسی که از پایهٔ دهم شروع شده و تا پایهٔ دوازدهم ادامه داشته است، می‌خوانیم. پرسش ما از این دانش‌آموزان این بود: «می‌گویند دانش‌آموزانی که برای نخستین بار با واژه‌های فارسی برخورد می‌کنند، آن‌ها را می‌پذیرند، به همان صورت در ذهن خود جای می‌دهند، به کار می‌برند و مشکلی با آن‌ها ندارند. شما به‌عنوان دانش‌آموز در این باره چه نظری دارید». نظرها و پیشنهادهای این دانش‌آموزان در پی می‌آید.

کلیدواژه‌ها: کتاب درسی، زیست‌شناسی، نوواژه.

شایان باقری، دانش‌آموز پایهٔ یازدهم

دبیرستان میرزا کوچک خان ۲، رشت: به‌نظر من تغییراتی که در واژگان کتاب‌های درسی زیست‌شناسی صورت گرفت، خیلی ناگهانی بود. به‌گونه‌ای که افکار عمومی نتوانست آن را تحمل کند. تحمیل ده‌ها واژهٔ نو به یک کتاب، در حالی که برای همهٔ دانش‌آموزان و معلمان پایه‌های پایین‌تر تازگی دارند و ناآشنا هستند، برای مخاطب بسیار سخت است. به‌ویژه دانش‌آموزانی که از سال‌های اولیهٔ دورهٔ متوسطه به مطالعهٔ کتاب‌های مرجع غیردرسی می‌پردازند. آنان نمی‌توانند با این واژه‌ها به‌خوبی ارتباط برقرار کنند.

به‌علاوه، این واژه‌ها لاتینی هستند، نه انگلیسی و در علم جهان رایج‌اند و در بسیاری زبان‌ها کاربرد دارند. مثلاً DNA به انگلیسی‌ها

عرفان فراهانی دانش‌آموز پایهٔ یازدهم

دبیرستان علامه طباطبایی تهران: در اواسط سال گذشته که پایهٔ دهم‌رامی گذراندیم، تصمیم گرفتم علاوه بر کتاب‌های درسی رسمی زیست‌شناسی به مطالعهٔ زیست‌شناسی در کتاب‌ها و مراجع دیگر بپردازم. در آن موقع متوجه یک دشواری بزرگ شدم. اصطلاحاتی را که در آن کتاب‌های غیردرسی می‌دیدم، با اصطلاحاتی که در کلاس درس و آزمون‌ها به کار می‌بردیم، بسیار تفاوت داشت. مدتی طول کشید تا توانستم خودم را با این تفاوت‌ها وفق بدهم و متن را بفهمم. شاید بتوانیم واژه‌های جدید فارسی را به کتاب‌های درسی دبیرستانی وارد کنیم، اما این کار را در کتاب‌های غیردرسی و کتاب‌های دانشگاهی انجام ندهیم، موجب سردرگمی و اتلاف وقت ما می‌شود.

اصطلاحاتی را که در آن کتاب‌های غیردرسی می‌دیدم، با اصطلاحاتی که در کلاس درس و آزمون‌ها به کار می‌بردیم، بسیار تفاوت داشت

پارسا قاسمی نژاد دانش آموز دبیرستان

علامه حلی ۱۰:

بعضی وقت‌ها تغییر واژه‌ها مفاهیم و معانی را نابود می‌کند. مثلاً DNA مخفف دئوکسی ریبونوکلیک اسید است. وقتی آن را تغییر می‌دهیم و به «دنا» تبدیل می‌کنیم، مفهوم خود را از دست می‌دهد.

نکته دیگر این است که همه واژه‌ها را نمی‌توان تغییر داد. مثلاً «پروفاز» را به «پیش‌چهر» و «متافاز» را به «پس‌چهر» تغییر داده‌ایم؛ ولی برای «پرومتافاز» معادلی نداریم. چون واژه خوش‌لفظی به دست نمی‌آید.

تغییر واژگان در واقع مانع کار کسانی می‌شود که از قبل واژه‌های لاتینی را می‌دانستند و به‌کار می‌بردند. در دانشگاه بسیاری از مراجع به‌زبان انگلیسی است و ترجمه‌ای از آن‌ها موجود نیست.

به‌نظر من اگر تلاش کنیم که زیست‌شناسی را تحلیلی بیاموزیم بسیار ارزشمندتر از آن است که صرفاً تعدادی واژه را تغییر دهیم، ولی نسبت به نگرش‌هایی که باید با خواندن زیست‌شناسی به آن‌ها برسیم، بی‌تفاوت باشیم. گاه واژه فارسی ما را از معنی واژه اصلی دور می‌کند و در تحلیل ما را دچار مشکل می‌کند.

اگر در متون
درسی واژه
لاتینی اصلی را
حفظ کنیم و بعد
معادل فارسی
آن را در پرانتز
بگذاریم، بهتر
است

متعلق نیست. لاتینی است و در جهان مورد استفاده است. از سوی دیگر تغییر دادن آن به دنا، چیزی را تغییر نمی‌دهد، فقط نوعی زیاده‌روی است. درست است که اکنون برخی از واژه‌ها در متن‌های فارسی وجود دارد، مانند کاسبرگ و گلبرگ؛ ولی ورود ناگهانی تعداد زیادی واژه نو به یک کتاب درسی، به‌نظرم چندان کار درستی نبوده است. اگر بخواهند کاری کنند که نه افراطی باشد و نه تفریطی بهتر است این تغییرات را از کتاب‌های مرجع شروع کنند. در این صورت بهتر و مؤثرتر است.

محمد رحیمی، دانش‌آموز پایه دهم

دبیرستان علامه حلی ۱ تهران:

از ویژگی‌های علم آن است که محتوای آن مرتب به‌روز و جدید می‌شود. مرتب واژه‌های جدیدی وارد زبان می‌شوند و ما باید مرتب آن را فارسی‌سازی کنیم. حتی کتاب‌های مرجع را هم می‌توان دائم تغییر داد و به‌روز کرد. اگر این کار انجام نشود، خاصیت مرجعیت خود را از دست می‌دهد. اگر در متون درسی واژه لاتینی اصلی را حفظ کنیم و بعد معادل فارسی آن را در پرانتز بگذاریم، بهتر است.

آرین حسینی دانش‌آموز پایه دهم

دبیرستان علامه حلی ۱ تهران:

به‌نظر من تغییر دادن واژه‌های عمومی کار خوبی است و اشکال ندارد، اما در مورد واژه‌های تخصصی باید احتیاط کرد. فکر می‌کنم ورود ناگهانی این نوواژه‌ها به درون کتاب‌های درسی کاری کارشناسی نشده بوده است.

اگر هدف فارسی‌سازی بوده، باید برای «زنا» و «دنا» هم واژه‌های فارسی می‌ساختیم، نه معادل لاتینی آن‌ها به حروف فارسی تغییر می‌دادیم. اگر هدف از تغییر واژگان، انگلیسی‌زدایی یا لاتینی‌زدایی است، باید توجه داشته باشیم که فرهنگ‌سازی فرایندی بسیار طولانی است و با عجله و وارد کردن ناگهانی واژه‌ها به یک کتاب درسی نمی‌توان فرهنگ‌سازی کرد.

به‌نظر من اگر
تلاش کنیم که
زیست‌شناسی را
تحلیلی بیاموزیم
بسیار ارزشمندتر
از آن است که
صرفاً تعدادی واژه
را تغییر دهیم

تحمیل ده‌ها
واژه نو به یک
کتاب، در
حالی که برای همه
دانش‌آموزان و معلمان
پایه‌های پایین‌تر تازگی
دارند و ناآشنا هستند، برای
مخاطب بسیار سخت است